

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ

1

• **Виборча система: поняття, функції, типологія**

2

• **Мажоритарна виборча система**

3

• **Пропорційна виборча система**

4

• **Змішана виборча система**

5

• **Еволюція виборчої системи України: 1991-2020 рр.**

6

• **Виборчий кодекс України**

1

Виборча система

У широкому розумінні

цілісна сукупність суспільних відносин, суб'єктів, інститутів, норм, принципів, цінностей, процедур, які складаються у зв'язку з виборами органів публічної влади

У вузькому розумінні

певний спосіб переведення голосів виборців в мандати депутатів та владні посади

Однаковий розподіл голосів виборців при використанні різних виборчих систем приводить до зовсім інших кінцевих результатів!

Функції виборчої системи

- Функція **легітимізації** владних повноважень виборної особи чи органу;
- функція **рекрутування** політичних кадрів;
- функція забезпечення політичної **конкуренції**;
- функція **оновлення** політичної еліти;
- функція **розподілу** мандатів.

Типи виборчих систем

```
graph TD; A[Типи виборчих систем] --> B[Мажоритарна]; A --> C[Пропорційна]; A --> D[Змішана];
```

Мажоритарна

Пропорційна

Змішана

СУТНІСТЬ МАЖОРИТАРНОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

депутатські мандати розподіляються між кандидатами за принципом більшості зібраних голосів

КОЛИ?	ДЕ?
найдавніша система	понад 70 країн світу
	

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

проста
більшість

Мажоритарна система відносної більшості

A - 11%

Б - 23%

В - 34%

Г - 32%

66%

«the winner takes it all»

Пар- тії	Голоси виборців по округах (тис.)				
	I	II	III	IV	V
A	17	18	16	17	5
Б	13	12	14	13	25

73 тис.

77 тис.

1951

Консерватори	13713 тис.	48%	312 місць	51,35%
Лейбористи	13948 тис.	48,8%	295 місць	47,2%

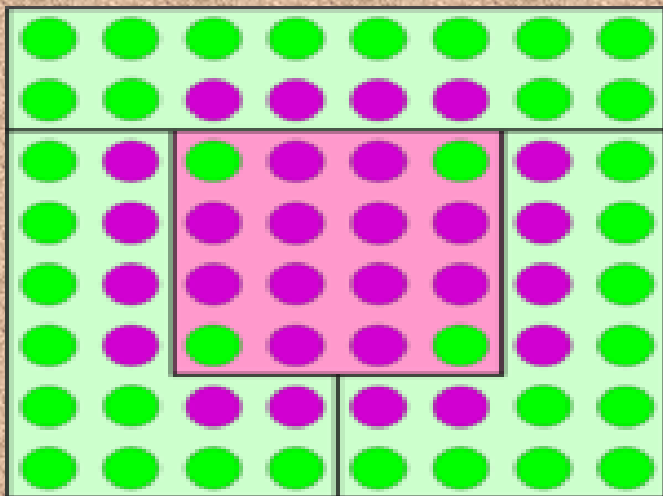
1974

Консерватори	11857 тис.	38,8%	296 місць	46,6%
Лейбористи	11654 тис.	37,5%	301 місце	47,4%

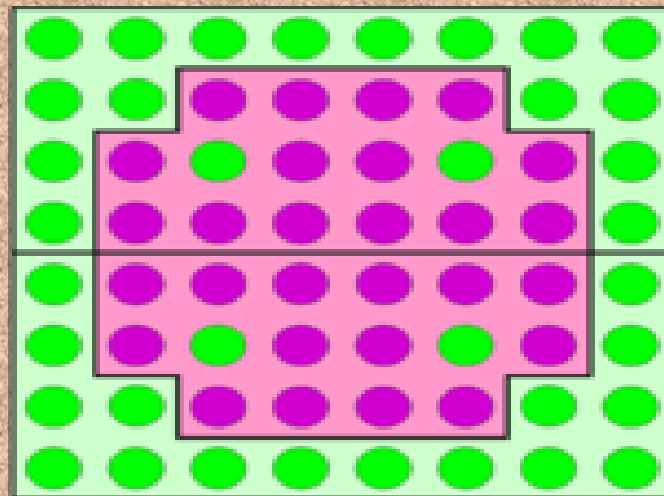
Виборча географія / Gerrymandering (від «Gerrymander» – підтасування виборів)

1

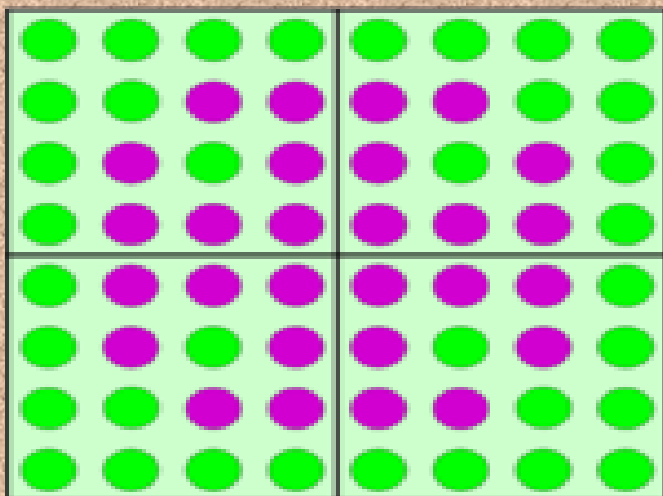

2

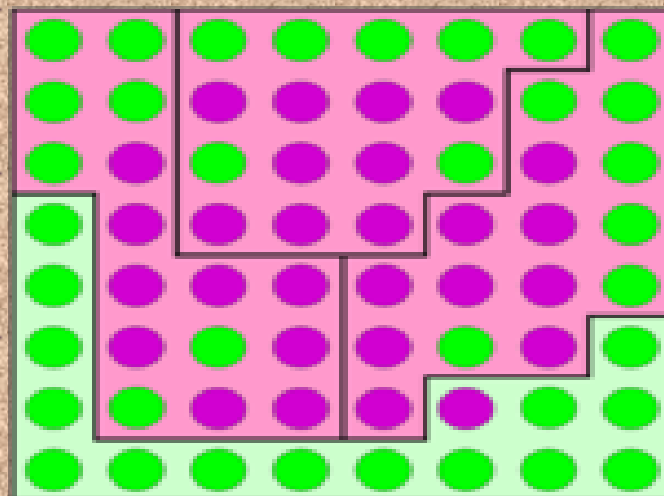

64 виборця:
 ● - 36
 ● - 28

3

4

Рисунки 1, 2: «честное» деление на округа.
 Рисунки 3, 4: джерримендеринг.

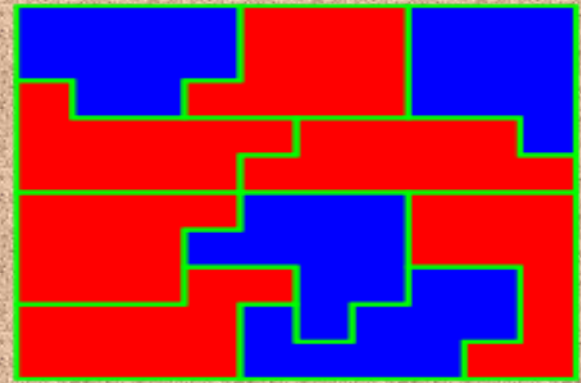
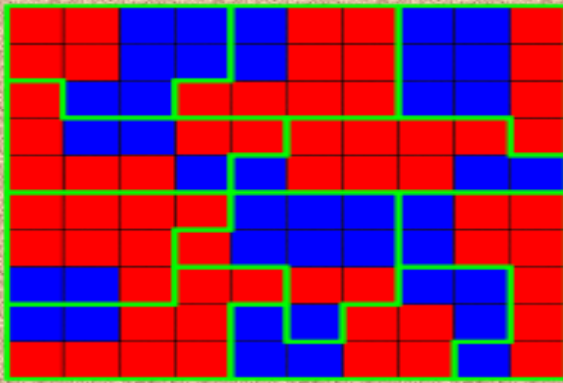

Рис.1.«Червоні» перемагають у шести округах, а «сині» — у чотирьох

100
виборців:
■ - 60
■ - 40

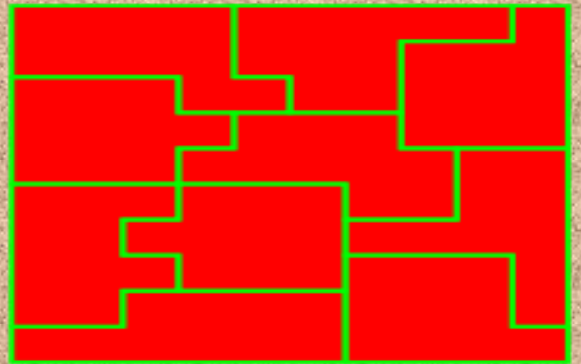
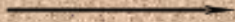
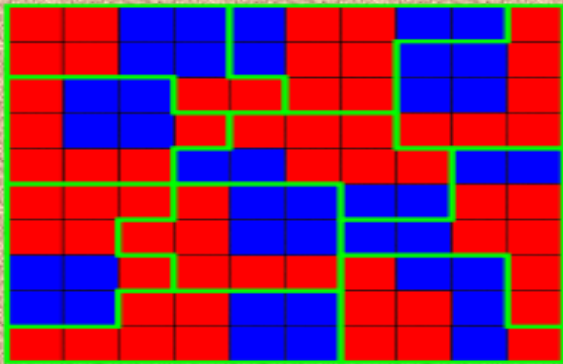

Рис.2. «Червоні» перемагають у всіх десяти округах

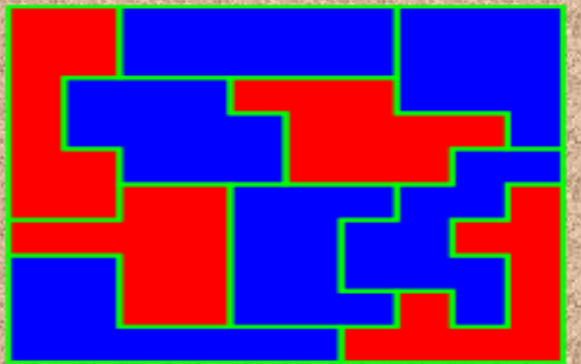
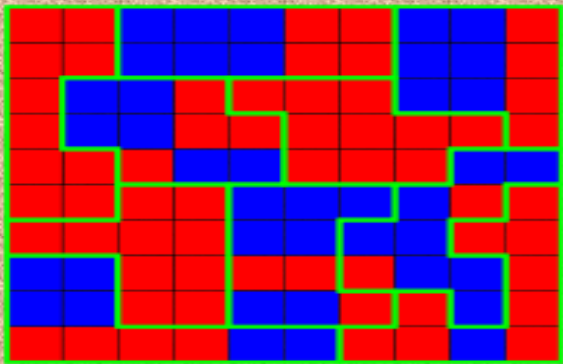

Рис.3. «Сині» перемагають у шести округах, а «червоні» — у чотирьох

Congressional District 23

nationalatlas.gov

0 90 180 Miles

23 Congressional District

Ventura County

California (53 Districts)

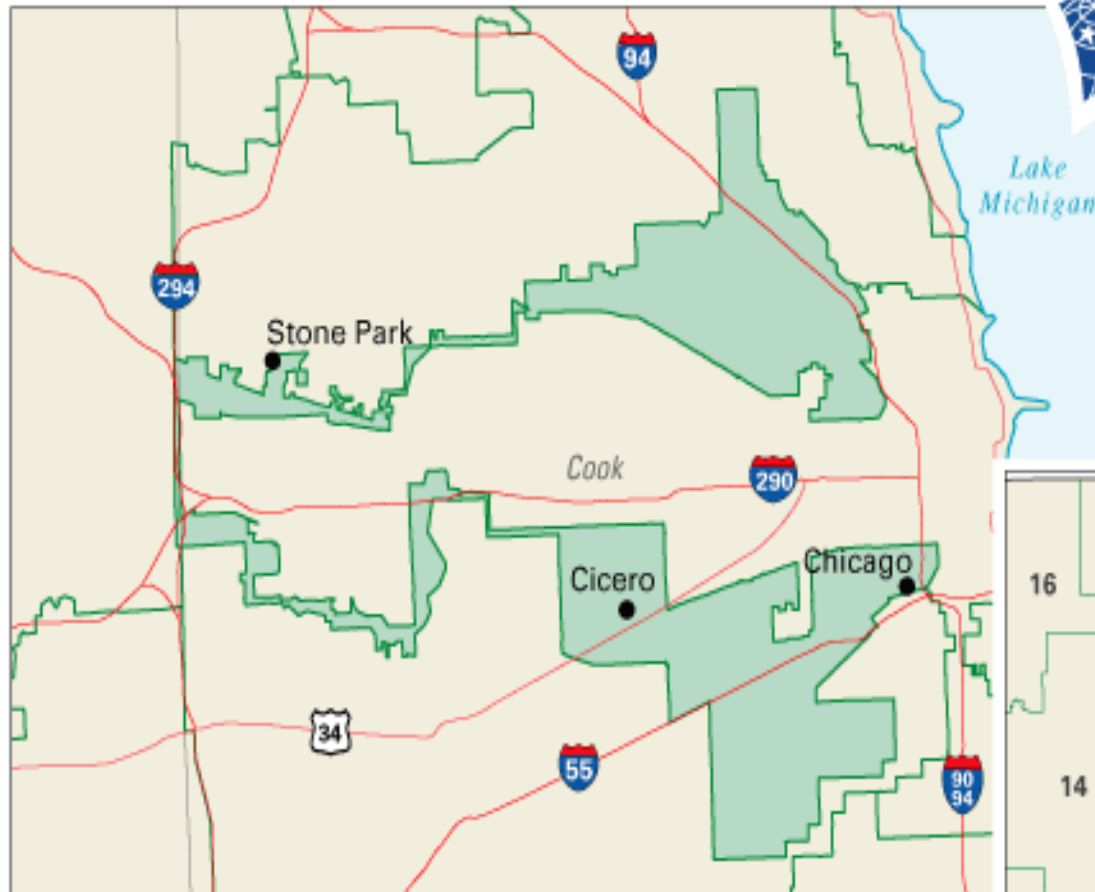
Каліфорнія, 23 виборчий округ (2002-2011)

«стрічка ганьби» або «округ, який зникає під час припливу»

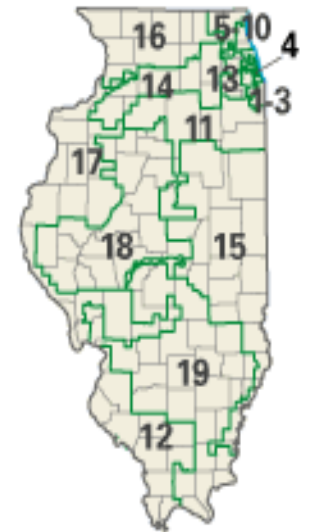
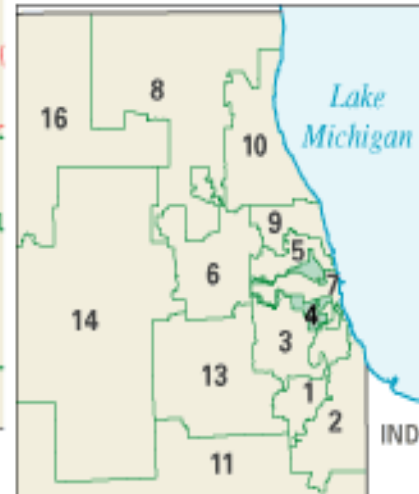
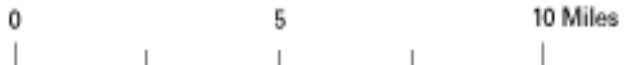
Congressional District 4

nationalatlas.gov™

4 Congressional District
Cook County

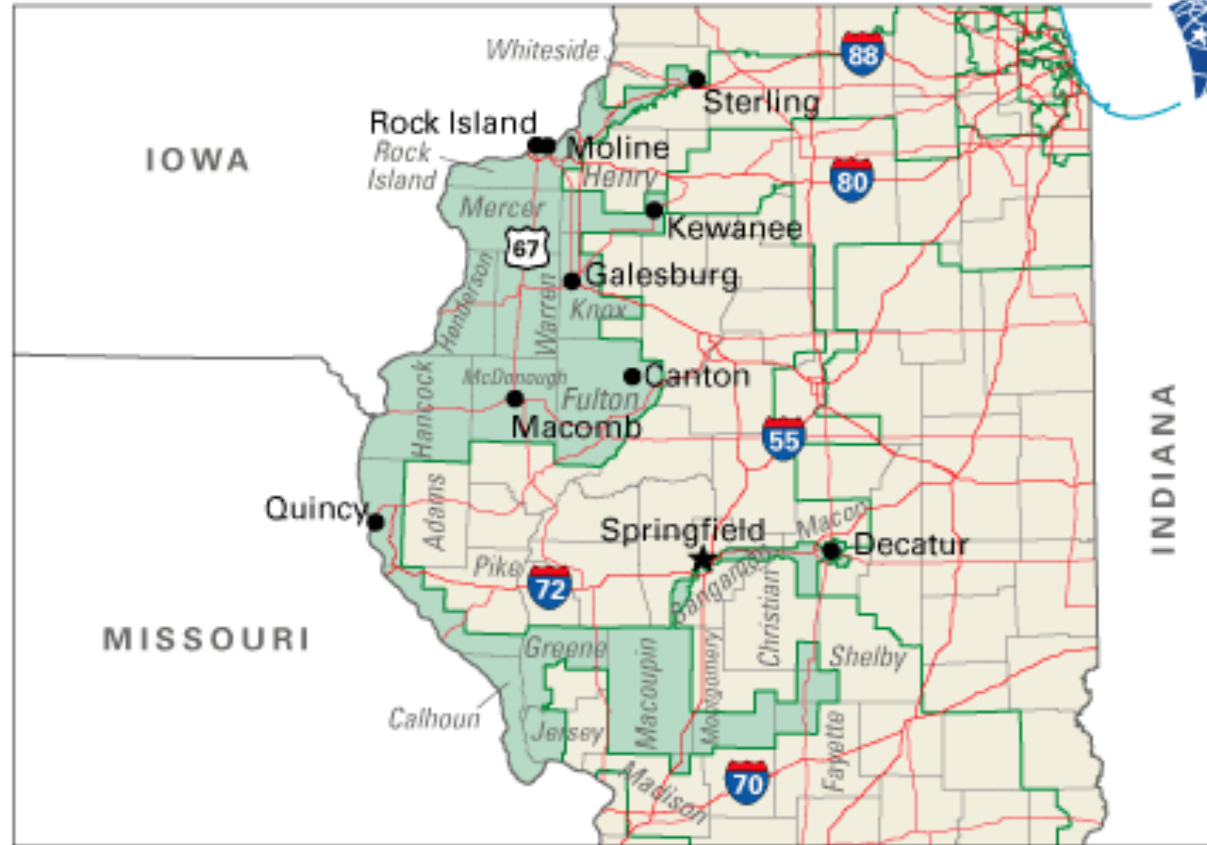
Illinois
(19 Districts)

Іллінойс, 4 виборчий округ (2003–2011) — «навушники»

Congressional District 17

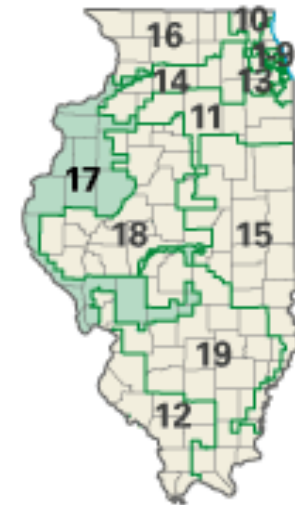

nationalatlas.gov™

17 Congressional District

Fulton County

Illinois (19 Districts)

Іллінойс, 17 виборчий округ (2003–2011) — «кролик на скейтборді»

Congressional District 13

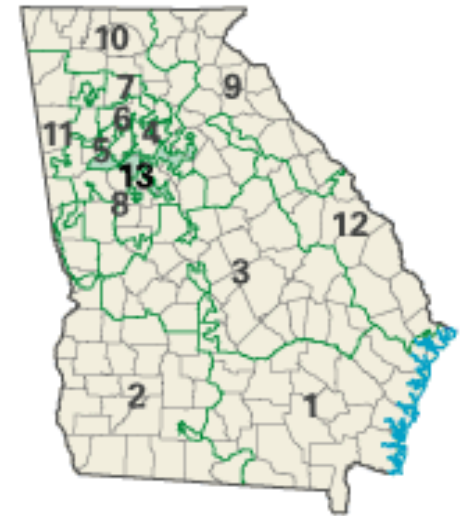

nationalatlas.govTM

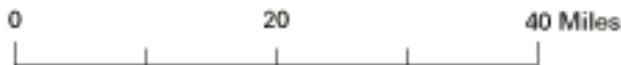

13 Congressional District

Clayton County

Georgia (13 Districts)

Джорджія, 13 виборчий округ (2002–2005) — «кішка, яку переїхали»

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

проста
більшість

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

50% + 1
голос

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

Різновиди мажоритарної системи абсолютної більшості

Система двох турів

**Франція,
Болгарія, Україна,
Росія, Еквадор**

Президентські вибори

Франція	Росія	Україна
<ul style="list-style-type: none">➤ 1958 – 1 тур (Шарль де Голль – 78,5%)➤ Всі інші вибори – 2 тури	<ul style="list-style-type: none">➤ 1991 – 1 тур (Єльцин – 57,3%)➤ 1996 – 2 тури (Єльцин – Зюганов)➤ 2000 – 1 тур (Путін – 52, 9%)➤ 2004 – 1 тур (Путін – 71,3%)➤ 2008 – 1 тур (Медведєв – 69,6%)➤ 2012 – 1 тур (Путін – 63,6%)➤ 2018 – 1 тур (Путін – 76,7%)	<ul style="list-style-type: none">➤ 1991 – 1 тур (Кравчук – 61,6%)➤ 1994 – 2 тури (Кучма – Кравчук)➤ 1999 – 2 тури (Кучма – Симоненко)➤ 2004 – 2 тури (Ющенко – Янукович)➤ 2010 – 2 тури (Янукович – Тимошенко)➤ 2014 – 1 тур (Порошенко – 54,7%)➤ 2019 – 2 тури (Зеленський – Порошенко)

Різновиди мажоритарної системи абсолютної більшості

Система двох турів

**Франція,
Болгарія, Україна,
Росія, Еквадор**

**Преференційна
(альтернативна,
рейтингова)
система**

**Австралія, Індія,
Ірландія, Мальта,
Шрі-Ланка**

A	1
Б	3
В	2
Г	-

A	19000
Б	12000
В	10000
Г	9000

50000

25001

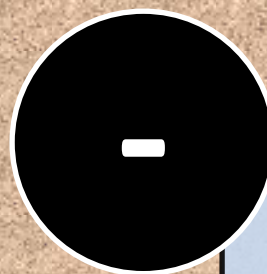
A	1000
Б	5000
В	3000

9000

A	$19000 + 1000 = 20000$
Б	$12000 + 5000 = 17000$
В	$10000 + 3000 = 13000$

1 тур

складність

Різновиди мажоритарних систем

Мажоритарна система
відносної
більшості

США, Канада,
Велика Британія,
Нова Зеландія

проста
більшість

Мажоритарна система
абсолютної
більшості

Франція,
Австралія,
Україна

50% + 1
голос

Мажоритарна система
кваліфікованої
більшості

Чилі,
Італія

2/3 або
3/4

Типи виборчих систем

```
graph TD; A[Типи виборчих систем] --> B[Мажоритарна]; A --> C[Пропорційна]; A --> D[Змішана];
```

Мажоритарна

Пропорційна

Змішана

ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА

депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно кількості голосів, зібраних кожною з них в межах виборчого округу

Мажоритарна система

- ☑ В основі - принцип **більшості**;
- ☑ розподіл мандатів **між індивідуальними кандидатами**;
- ☑ **одномандатні** округи;
- ☑ голосування **за особистості**.

Пропорційна система

- ☑ В основі – принцип **пропорційності**;
- ☑ розподіл мандатів **між партіями**;
- ☑ **багатомандатні** округи;
- ☑ голосування **за партійні списки**.

Виборчий бюлетень (зразок)

BULETIN DE VOT

ALEGERI PARLAMENTARE
2019
Circumscripția națională

	PARTIDUL DEMOCRAT DIN MOLDOVA	☐
	BLOCUL ACUM DA PAS	☐
	PARTIDUL COMUNIȘTILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA	☐
	PARTIDUL SOCIALIȘTILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA	☐
	PARTIDUL ȘOR	☐
	MIȘCAREA ANTIMAFIE	☐
	PARTIDUL NOSTRU	☐
	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL	☐
	PARTIDUL VOINȚA POPORULUI	☐
	PARTIDUL REGIUNILOR	☐
	PARTIDUL DEMOCRAȚIA ACASĂ	☐
	MIȘCAREA PROFESIONIȘTILOR SPERANȚA - НАДЕЖДА	☐
	PARTIDUL PATRIA - РОДИНА	☐
	PARTIDUL VERDE ECOLOGIST	☐
	PARTIDUL LIBERAL	☐

Виборчий (загороджувальний) бар'єр - мінімальна кількість голосів, яку повинна набрати партія для отримання депутатських мандатів

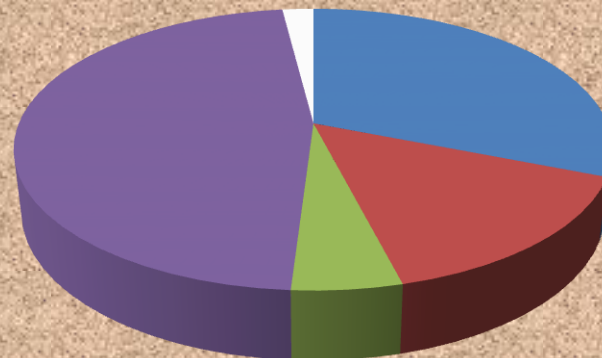
Мета застосування:

- уникнути представництва дрібних партій;
- укрупнити партійні фракції в парламенті;
- забезпечити стабільність парламенту і уряду.

Виборчий бар'єр – 4%

Партія №5 не отримала місць в парламенті, оскільки набрала голосів менше встановленого бар'єру.

- Партія №1 31%
- Партія №2 15%
- Партія №3 5%
- Партія №4 47%
- Партія №5 2%

В Україні: 1998-2002 рр. – 4%,
2006-2007 рр. – 3%,
2012-2019 рр. – 5%

Різновиди пропорційних систем

За кількістю виборчих округів:

Система повного пропорційного представництва

- єдиний багатомандатний виборчий округ
- загальнонаціональні партійні списки
- Ізраїль, Нідерланди, **Україна (2006-2007)**

Система обмеженого пропорційного представництва

- декілька багатомандатних виборчих округів
- регіональні партійні списки
- Австрія, Греція, Іспанія

За принципом розташування кандидатів :

- система **звичайних списків** - розташування прізвищ кандидатів в алфавітному порядку

Звичайний список	
1. Агошков О.В.	
2. Азаров М.Я.	
3. Ахметов Р.Л.	
4. Богуслаєв В.О.	
5. Чорновіл Т.В.	
6. Янукович В.В.	
7. Янукович В.Ф.	

- система **жорстких списків** - розташування прізвищ кандидатів у пріоритетному порядку

Жорсткий список	
1. Янукович В.Ф.	
2. Чорновіл Т.В.	
3. Азаров М.Я.	
4. Ахметов Р.Л.	
5. Богуслаєв В.О.	
6. Янукович В.В.	
7. Агошков О.В.	

За впливом виборців на розташування кандидатів у списку:

система закритих (твердих) списків

виборець голосує за партію і не може виразити свою перевагу окремим кандидатам

Оберіть єдину партію

(закриті партійні списки)

Ліберальна партія

1. Андрій Андрійченко
2. Сергій Сергієнко
3. Іван Іванчук

Соціалістична партія

1. Олексій Трачук
2. Володимир Величковський
3. Павло Іванов

Консервативна партія

1. Михайло Грушевський
2. Марія Андропова
3. Ігор Молотов

система відкритих (м'яких) списків

виборець голосує за партію і водночас виражає перевагу комусь з її кандидатів

Оберіть єдину партію та 3 кандидатів (якщо трьохмандатний округ)

(відкриті списки)

Ліберальна партія

- 1. Андрій Андрійченко
- 2. Сергій Сергієнко
- 3. Іван Іванчук

Соціалістична партія

- 1. Олексій Трачук
- 2. Володимир Величковський
- 3. Павло Іванов

Консервативна партія

- 1. Михайло Грушевський
- 2. Марія Андропова
- 3. Ігор Молотов

**Виборці голосують
за конкретного
кандидата чи кандидатку
у партійному списку
і одночасно за партію**

Виборчий бюлетень місцеві вибори 25 жовтня 2020 року

Багатомандатний виборчий округ з виборів депутатів
Київської міської ради

Територіальний виборчий округ №6
Виборча дільниця №543 345

ПЕРШИЙ КРОК

Зробіть позначку «плюс» або іншу, яка засвідчує
ваше волевиявлення у лівому квадраті проти назви
місцевої організації політичної партії

ДРУГИЙ КРОК

Занесіть в трафарет номер обраного Вами
кандидата зі списку політичної партії,
яку ви обрали (за бажанням)

1 Партія помідорів
Помідор Помідорович Помідорич

01 Херсонський П.К.
02 Уманський Г.Н.
03 Жовта К.Г
04 Рожевий Л.Н.

05 Червона П.К.
06 Гнилий Г.Н.
07 Бурий К.Г
08 Чорний Л.Н.

2 Яблучна партія
Кисляк Краснович Подільський

01 Джонатан П.К.
02 Голден Г.Н.
03 Слава К.Г
04 Жовтобока Л.Н.

05 Кисляк П.К.
06 Соковита Г.Н.
07 Червоний К.Г
08 Побита Л.Н.

3 За стиглу вишню
Вишня Остап Миколайович

01 Кисла П.К.
02 Солодка Г.Н.
03 Кислосолодка К.Г
04 Крадена Л.Н.

05 Сусідський П.К.
06 Дачний Г.Н.
07 Схрещений К.Г
08 Чорна Л.Н.

4 Черешньократи
Мелітопольська Еліта Цукрівна

01 Мелітопольський П.К.
02 Мелітопольський Г.Н.
03 Жовтий К.Г
04 Ринковий Л.Н.

05 Черкаська П.К.
06 Бесарабський Г.Н.
07 Бурий К.Г
08 Чорний Л.Н.

5 Бджоли за мед
Бджола Вікторія Андріївна

01 Липовий П.К.
02 Гречка Г.Н.
03 Обжалена К.Г
04 Трутень Л.Н.

05 Вулик П.К.
06 Сота Г.Н.
07 Польова К.Г
08 Муха Л.Н.

6 Кавуни домашні
Кавунка Баржа Дніпровна

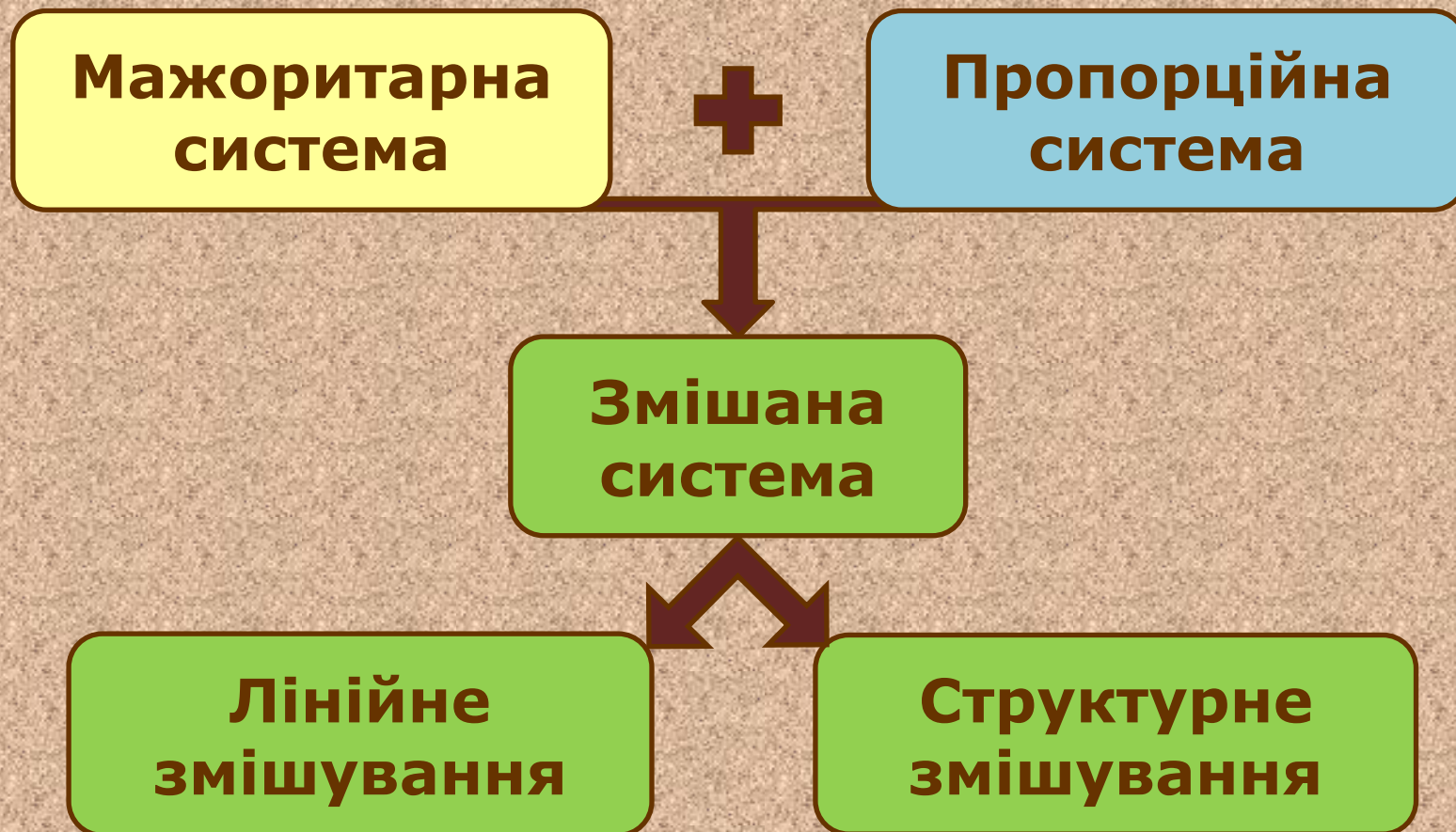

01 Каховка П.К.
02 Каховський Г.Н.
03 Голопристанський К.Г
04 Оброблена Л.Н.

05 Гнилуватий П.К.
06 Гнилий Г.Н.
07 Рожева К.Г
08 Смуґаста Л.Н.

4

Змішана виборча система

Еволюція виборчої системи України

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ
мажоритарна система абсолютної
більшості

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ

1994

- мажоритарна система абсолютної більшості

**1998
2002**

- змішана (лінійна) система
- 4%-й виборчий бар'єр

**2006
2007**

- пропорційна система
- 3%-й виборчий бар'єр

**2012
2014
2019**

- змішана (лінійна) система
- 5%-й виборчий бар'єр

5

ВИБОРЧИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

11 липня
2019 р.

19 грудня
2019 р.

1 січня
2020 р.

4 КНИГИ

Загальна
частина

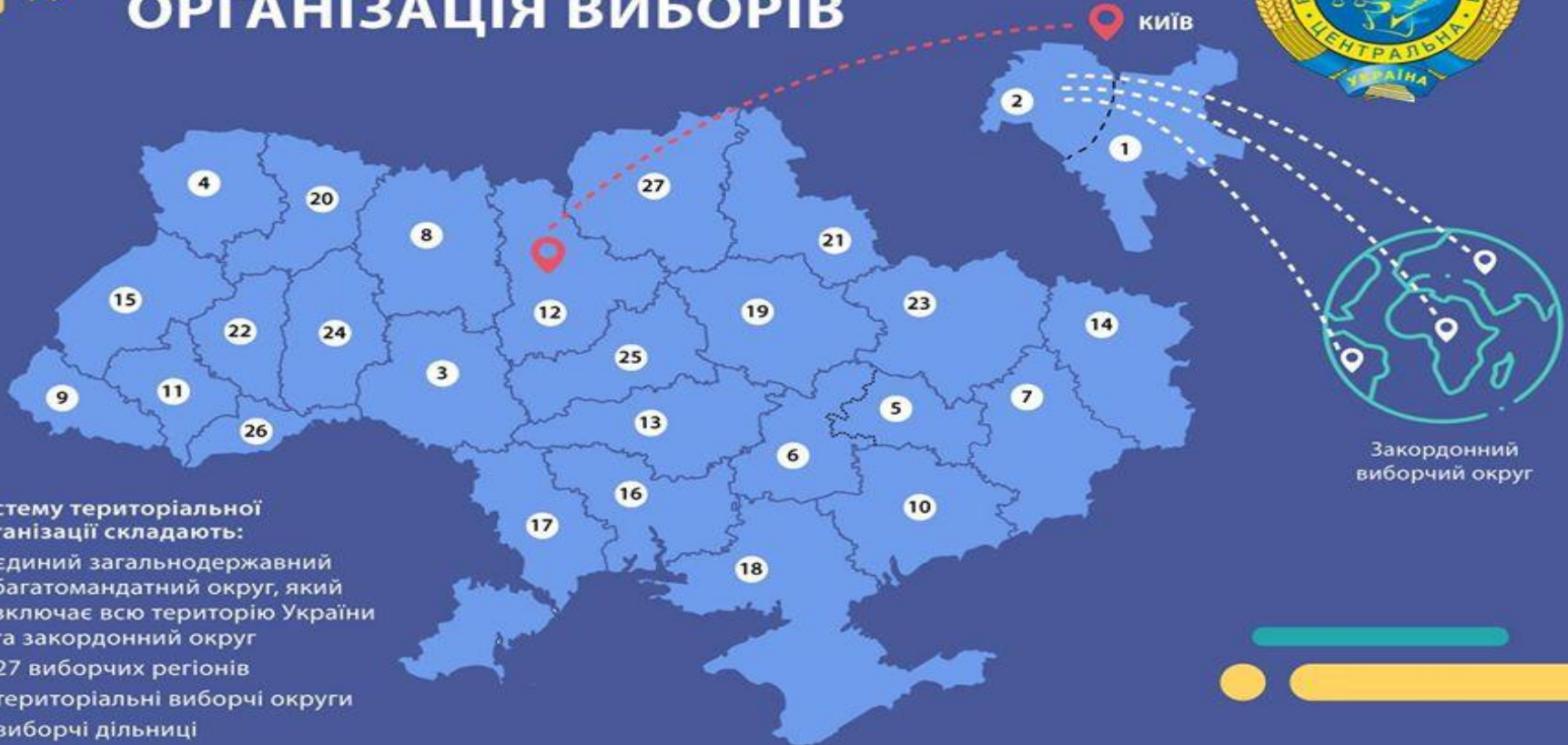
Вибори
Президента
України

Вибори
народних
депутатів
України

Місцеві
вибори

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ

Систему територіальної організації складають:

- єдиний загальнодержавний багатомандатний округ, який включає всю територію України та закордонний округ
- 27 виборчих регіонів
- територіальні виборчі округи
- виборчі дільниці

Територіальний устрій виборів

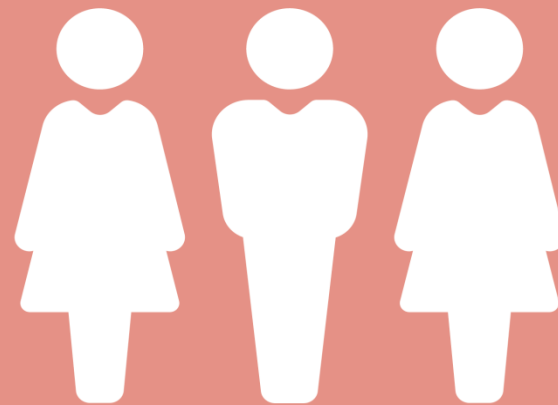

Висування кандидатів політичними партіями

САМОВИСУВАННЯ

При формуванні списків
партії зобов'язані дотримуватися
принципу: у кожній п'ятірці
кандидатів не менше двох
осіб кожної статі

ВІСУВАННЯ КАНДИДАТІВ ТА АГІТАЦІЯ

! Агітацію можуть проводити як зареєстровані партії, так і зареєстровані кандидати

РЕГІОНАЛЬНИЙ СПИСОК

5-17 кандидатів на виборчий регіон

! *Всі кандидати (крім перших 9) загальнодержавного списку включаються до регіональних списків*

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ СПИСОК

! Не більше 450 кандидатів

9 перших кандидатів не включаються до регіональних списків

Списки партій мають бути гендерно збалансовані – кожен 5 кандидатів у списку мають включати не менше двох осіб кожної статі

ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

ПОЛІТИЧНА
ПАРТІЯ

Загальна кількість голосів
виборців за регіональні списки
в усіх виборчих регіонах

5% і більше
отримує мандати
у Верховній Раді
України

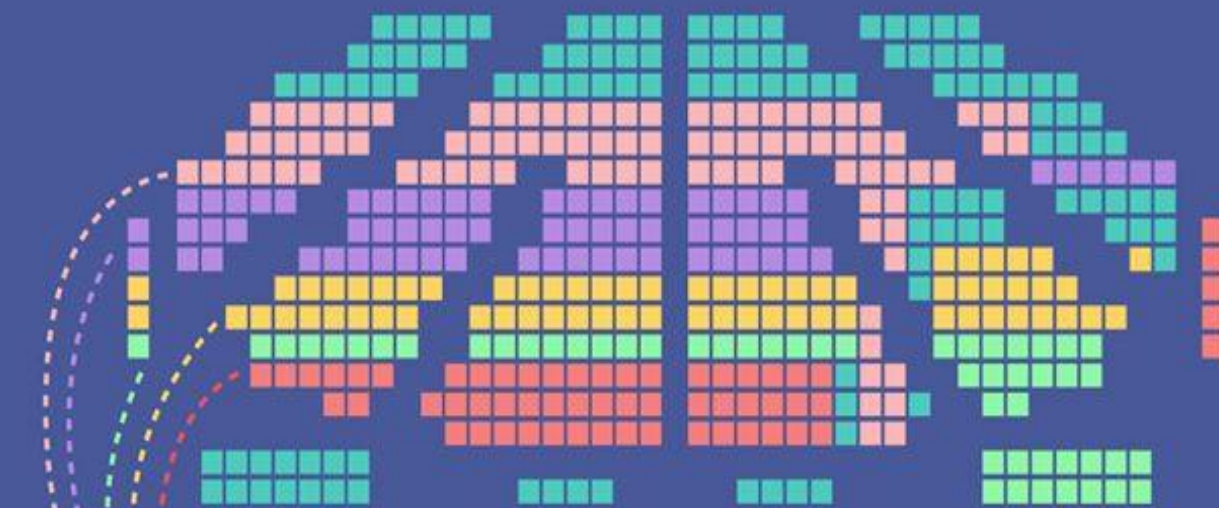
менше 5%
не бере участі
в розподілі
мандатів

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

$$\text{ВИБОРЧА КВОТА} = \frac{\text{Icon 1} + \text{Icon 2} + \text{Icon 3} + \dots}{450}$$

Загальна кількість голосів за партії, що отримали 5% і більше голосів виборців

$$\text{КІЛЬКІСТЬ МІСЦЬ ПАРТІЇ} = \frac{\text{Icon 1} + \text{Icon 2} + \text{Icon 3} + \dots}{\text{Виборча квота}}$$

Голоси за регіональні списки партії

Ціла частина від ділення. Партії, які отримали найбільші залишки від ділення, отримують по додатковому мандату.

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ МАНДАТІВ ПАРТІЇ

=

9 перших кандидатів у загальнодержавному списку

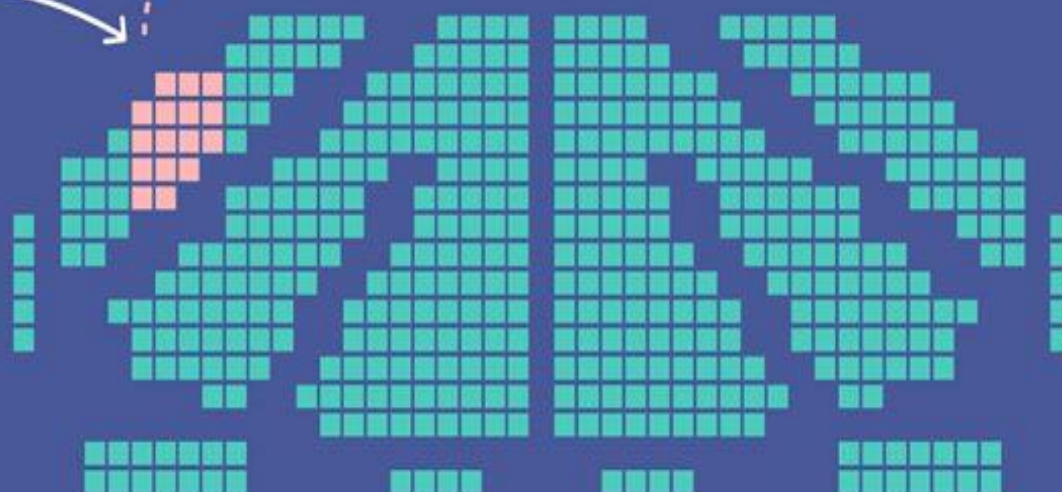
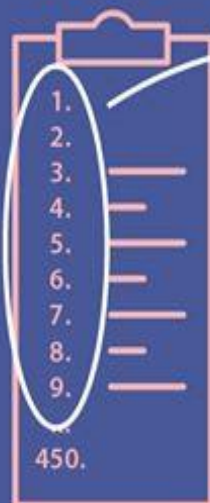
+

кандидати в регіональних списках

+

кандидати із загальнодержавного списку

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ
СПИСОК

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

ВИБОРЧИЙ РЕГІОН

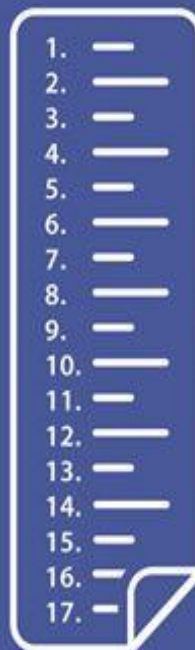
Кількість депутатів обраних за регіональним списком
=
кількість голосів за регіональний список партії/виборча квота

ВИБОРЧА КВОТА

$$Q = \frac{V}{450-9 \times N}$$

V — кількість голосів за всі регіональні списки партій
N — кількість партій, які подолали бар'єр

РЕГІОНАЛЬНИЙ СПИСОК

Зміна черговості за результатами голосування

25% загально-національної квоти

Включені до списку під меншими номерами

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ СПИСОК

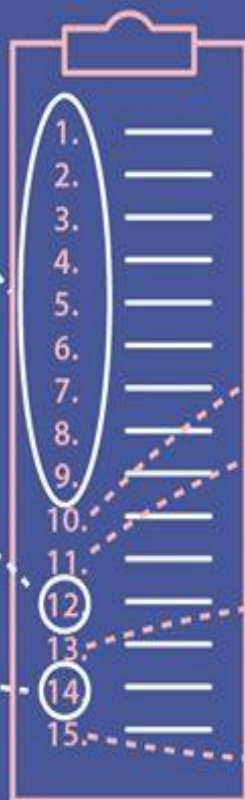
Залишки мандатів отримують кандидати, які включені до загальнодержавного списку під нижчими порядковими номерами.

гарантовані місця для 9 кандидатів

обрані за регіональними списками

ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ І ВИСУВАННЯ КАНДИДАТІВ

Закордонний
виборчий округ

Територія України
ділиться на територіальні
виборчі округи

КАНДИДАТ

Самовисування

Висування політичною
партією (рішення ухвалюється
на партійному з'їзді)

ФОРМА БЮЛЕТЕНЯ І СПОСІБ ГОЛОСУВАННЯ

Виборець може проголосувати лише за ОДНОГО кандидата

! БЮЛЕТЕНЬ НЕДІЙСНИЙ, якщо

- Виборець проголосував більше ніж за одного кандидата*
- Виборець не проголосував за жодного з кандидатів*
- Неможливо встановити зміст волевиявлення*

ВИБОРЧИЙ БЮЛЕТЕНЬ

ПІБ
Відомості про кандидата.

ПІБ
Відомості про кандидата.

ПІБ
Відомості про кандидата.

ПІБ
Відомості про кандидата.

ПІБ
Відомості про кандидата.

...

↓
В алфавітному порядку

ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

Кандидат отримав більше 50% голосів виборців

ГОЛОСУВАННЯ

Якщо жоден з кандидатів не отримав більше 50% голосів виборців

Президент

**ПОВТОРНЕ
ГОЛОСУВАННЯ**

2 кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів виборців

Кандидат, який отримав більшість голосів виборців

Президент

**Україна – унікальна держава, яка
майже під кожен виборчу кампанію
змінює свою виборчу систему**

**Дякую за
увагу!!!**

